גמ' תנן כמאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ דתניא ר' יאשיה אומר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ שנא' [1]לשמות מטות אבותם ינחלו אלא מה אני מקיים [2]לאלה תחלק הארץ בנחלה לאלה כאלה להוציא את הטפלים ר' יונתן אומר לבאי הארץ נתחלקה הארץ שנאמר לאלה תחלק הארץ בנחלה אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם ינחלו משונה נחלה זו מכל נחלות שבעולם שכל נחלות שבעולם חיין יורשין מתים וכאן מתים יורשין חיין אמר רבי אמשול לך משל למה הדבר דומה לשני אחין כהנים שהיו בעיר אחת לאחד יש לו בן אחד ואחד יש לו שני בנים והלכו לגורן זה שיש לו בן אחד נוטל חלק אחד וזה שיש לו שני בנים נוטל שני חלקים ומחזירין אצל אביהן וחוזרין וחולקין בשוה רבי שמעון בן אלעזר אומר לאלו

בגלעד אבי חפר ובמכיר אבי גלעד לעיל מינה איירי ואיכא למימר דאגלעד קאי ומאי שני שני לגלעד כלומר בן בנו כדכתיב [במדבר כו] בן חפר בן גלעד הרי ג' חלקים ב' חלקי בכורה וחלק לצלפחד עצמו שהיה מיוצאי מצרים. והאי דלא קחשיב במתני' ד' חלקים שהיה להם לבנות לצלפחד כדכתיב (יהושע יז) ויפלו חבלי מנשה עשרה שיתא דשיתא בתי אבות וארבע דידהו דהוה להו חד אחא דאבא (א) ונטלו חלק בנכסיו כדאמרי' בגמ' [קיח:] היינו טעמא דלא הוה משמע לן מידי דהא כבר אשמועינן דבת הבן הרי היא במקום הבן ליטול עם האחין בנכסי חפר דהוא הדין דהרי היא במקום הבן ליטול עם האחין בנכסי האח ואי לאשמועינן דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ הא שמעינן לה מדנטלו חלק לצלפחד בשביל שהיה מיוצאי מצרים אבל בהני ג' חלקים דקתני אשמועינן תלתא מילי דליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ובת הבן היא כבן לירש עם האחין וארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים ונטל בה בכור פי שנים: **גמ' ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ.** כלומר לבאי הארץ נתחלקה הארץ כפי חשבון של יוצאי מצרים שנטלוה בתורת ירושה מאבותיהם דלפי חשבון הראשון שנמנו בשנה שניה לצאתם ממצרים נתחלקה הארץ כאילו ירשוה הן עצמן ומי שהיה לו עתה בביאת הארץ בן אחד נטל כל חלקו ומי שהיו לו עשרה בנים נמי לא נטלו בין כולם אלא חלק אחד: **שנאמר.** בפנחס בבאי הארץ באותו מנין דערבות מואב דכתיב בהו (א) ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן וגו': **לשמות מטות אבותם.** של אלה שנמנו ביציאת מצרים ינחלו אלו דלאותן יחלקו הנחלה ואלו אשר קמו תחתיהן יירשום. ולקמן [ע"ב] מפרש מנלן דהאי אבותם ביוצאי מצרים קאמר: **לאלה תחלק.** דכתיב לעיל אלה פקודי בני ישראל שש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלשים וסמיך ליה וידבר ה' אל משה לאמר לאלה תחלק הארץ אלמא לבאי הארץ נתחלקה: **כאלה.** שהן בני עשרים דלבני עשרים שיצאו ממצרים נתחלקה הארץ אבל לא לטפלים שיצאו פחות מבן כ' שלא נטלו חלק בארץ לא הם ולא בניהם אלא בזכות מורישיהן ואם לא היה להם שום מוריש שיצא ממצרים כגון שלא היה להם אב ולא דוד ואח שמתו במדבר בלא בנים אז לא נטלו חלק בארץ. ובסיפרי [ריש פנחס] כתב מה ת"ל לאלה תחלק הארץ (ב) מפני כשרים וקדושים כלומר לאפוקי רשעים שבהן שלא היה להן חלק בה ואפילו בניהן אינן זוכין בה בשביל אביהן אלא בזכות זקניהם אם היו מיוצאי מצרים כדאמרינן לקמן [ע"ב] בני מרגלים ומתלוננים נטלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן: **לבאי הארץ נתחלקה הארץ.** ולא ליוצאי מצרים דאין הולכין אחר היוצאין אלא אחר הנכנסים דראובן ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד אי הוה אזלינן בתר יוצאי מצרים היה נוטל האחד כנגד כולן אבל עכשיו העשרה נוטלין י' חלקים והאחד נוטל חלק אחד: **אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם.** דמשמע דאחר יוצאי מצרים נמי יש לנו לחלק הנחלה. ומפרש ואזיל דלהכי אהני לשמות מטות אבותם ינחלו דלאחר שנטלו בני ראובן ושמעון י"א חלקים בארץ מחלקין אותה ביניהן לפי חשבון מטות אבותם כאילו ליוצאי מצרים דהיינו ראובן ושמעון אבותם נתחלקו הני י"א חלקים וכגון דהנהו יוצאי מצרים היו בני עשרים דומיא דבאי הארץ דקפיד קרא לענין נחלת ארץ ישראל אבני כ' כדכתיב לאלה והבנים אינן כי אם שלוחים בעלמא להביא לשניהן י"א חלקים וחוזרין ראובן ושמעון ומורישין לבניהן בניו של ראובן נוטלין מחצה מי"א חלקים ובנו של שמעון נוטל מחצה. והכי תניא בתוספתא (פ"ז ה"ג) כיצד שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לאחד יש לו ט' בנים ולאחד יש לו בן אחד ולפניהם בית ה' כורין דהיינו י' לתכין תשעה נטלו לתך לתך ט' לתכין והאחד נטל לתך החזירום לאבותיהם וחזרו האבות והורישום לבניהן ט' אחין נטלו מחצה שהן כוריים וחצי ואחד נטל מחצה שהן כוריים וחצי וזהו שאמרו בכל מקום חיין יורשין את המתים וכאן המתים יורשין את החיים. וכך היא הלעה של ברייתא בסיפרי [ריש פנחס] שינה הכתוב נחלה זו מכל נחלות שבתורה שכל נחלות שבתורה חיין יורשין את המתים וכאן המתים יורשין את החיים אמר רבי משל למה הדבר דומה לשני אחין כהנים שהיו בעיר לזה לו בן אחד ולזה לו ג' בנים ויצאו לגורן זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והוליכו אצל אביהן וחזרו וחלקו בשוה כיוצא בו אתה אומר בבאי הארץ זה נטל סאה ואלו נטלו ג' סאין והורישו את אבותיהן וירשו מתים את חיין וחזרו וחלקו בשוה כדפרישית לעיל. והשתא מתוקמי שני קראי לאלה תחלק הארץ אשמועינן שיטול כל אחד חלק אחד והאי לשמות מטות אבותם לענין חלוקה לחלוק ביניהן מה שנטלו כאילו ליוצאי מצרים אבותיהם נתחלקו הנהו חלקים שנטלו ונוטל בן שמעון מאלו החלקים כנגד כל בני ראובן: **שני אחין כהנים.** והתנו ביניהן לחלוק כל התרומות הניתנות לשניהן בשוה: לאלו

ומחזירין אצל אביהן וחוזרין וחולקין בשוה. בפירוש חומש פרש"י דמחזירין אצל אבי אביהן ורוצה לפרש אדם שיצא ממצרים ולו שני בנים ולאותן שני בנים לזה בן אחד ולזה שנים והשתא כשמחזירין לאבי אביהן יש לחזור ולחלוק בשוה שמכחו באין ואין לו לירש לזה יותר מלזה שאם לא יצא אבי אביהן ממצרים אלא אבותיהן עצמן למה יחלקו בשוה כשמחזיר כל אחד לאביו הלא כל אב יחזיר ויוריש לבניו ולא לבני אחיו והא דקאמר הכא משל לב' אחים כהנים ואין מזכיר אביהן לא נקטינהו אלא למשל בעלמא וקשה דלפירוש זה היה למיכתב לשמות מטות אבות אבותם דכשאין אבי אבות אלא אבות לבדם לא נפקא מינה מידי בחזרה[א] ועוד בתוספתא שהביא רבינו שמואל לא קתני אלא שני אחין שהיו מיוצאי מצרים לזה יש לו ט' וכו' ולא קתני שני אחין ואביהן ונראה לריב"א דגזרת הכתוב הוא כשמחזירין אצל אביהן שחולקין אותו שני אחין בשוה[ב] אע"ג דבעלמא אין הדין כך הכא גזרת הכתוב מהנך שני מקראות ודקאמר מתים יורשים את החיים לאו כדין ירושה ממש אלא כעין ירושה[ג] וא"ת מאי נפקא מינה בין למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ בין למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה דהשתא כשמחזירין כל באי הארץ לאבותיהן כל מה שנטלו והאבות יחלקו בשוה הרי הוא כאילו ליוצאי מצרים נתחלקה וי"ל דדוקא כשהן אחין חוזרין וחולקין בשוה אבל אם אינן אחין לא ואם לזה תשעה בנים ולזה אחד זה נוטל ט' לתכים וזה נוטל לתך[ד] אחד אבל למאן דאמר ליוצאי מצרים כולן נוטלין בשוה והא דפ"ה דראובן ושמעון שיצאו ממצרים והולידו בנים במדבר זה עשרה וזה אחד אי אזלינן בתר יוצאי מצרים היה נוטל האחד כנגד כולן אבל עכשיו י' נוטלים עשרה והאחד נוטל חלק אחד לא מיירי בראובן ושמעון אחים דא"כ גם למ"ד לבאי הארץ היו חולקין בשוה אלא נכרים הם ור"ת מפרש דכשהבנים מחזירין לאבותיהן כל אבות ישראל חולקין בשוה ונפקא מינה בין למ"ד ליוצאי מצרים בין למ"ד לבאי הארץ לענין טפלים שאם היו האבות בני עשרים מיוצאי מצרים ומתו במדבר ובניהן כשנכנסו לארץ כולם טפלים או נשים כבנות צלפחד למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה היו נוטלין ולמ"ד לבאי הארץ לא היו נוטלים כלום או איפכא אם יצאו ממצרים טפלים ולא אבות וכשבאו לארץ היו בני עשרים או הם או בניהם למאן דאמר לבאי הארץ נוטלין ולמאן דאמר ליוצאי מצרים אין נוטלין וקשיא לפירושו דאמאי נקט בתוספתא שני אחין ועוד קשיא לריב"ס דלשמות מטות אבותם משמע אחין דוקא דבכל מקום קוראין לאחין אבות כגון לא יומתו אבות על בנים ומפקינן (סנהדרין דף כז:) דבן אחיו פסול לו לעדות וגם מבנים לא יומתו על אבות נפקא לן (שם) דאחי האב פסול וגם משם יש להוכיח שיש להחזיר אצל האבות ולא אצל אבי אביהן ועוד

מסורת הש"ס

(א) במדבר כו,

◆

תורה אור השלם

1 אַךְ בְּגוֹרָל יֵחָלֵק אֶת הָאָרֶץ לִשְׁמוֹת מַטּוֹת אֲבֹתָם יִנְחָלוּ: במדבר כו נה

2 לָאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת: במדבר כו נג

◆

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה (בדף הקודם) ושהיה כו' חד אחא דאבא דמית ונטלו: (ב) ד"ה כאלה וכו' תחלק הארץ לכשרים כצ"ל ותיבת מפני נמחק:

◆

מוסף רש"י

וכאן מתים יורשין חיין. כיצד, שני אחים מיוצאי מצרים שהיו להם בנים בבאי הארץ לזה אחד ולזה שלשה, האחד נטל חלק אחד והשלשה נטלו שלשה, שנאמר לאלה תחלק הארץ, חזרה נחלתן אצל אבי אביהן וחלקו הכל בשוה, וזהו שנאמר לשמות מטות אבותם ינחלו, שאחר שנטלו הבנים חלקוה לפי האבות שיצאו מצרים, ואילו מתחילה חלקוה למנין יוצאי מצרים לא היו נוטלין אלו הארבעה אלא שני חלקים, עכשיו נטלו ארבעה חלקים (במדבר כו נה).

◆

מוסף תוספות

א. נ"א: ועוד אם היה להם ביוצאי מצרים אבות ואבי אבות למה יניחו מלעשות החזרה לאבותיהן ועושים לאבי אביהם והרי הכתוב אומר לשמות מטות אבותם, ובזו י"ל שהדין נותן שתהא החזרה לראשון שבהם כי הוא עיקר ויוצאי ירכו טפלים לו ואין לבן כלום בחיי האב. ריטב"א. ב. וצ"ל שלאחר שהחזירו הבנים אצל אבותיהן נעשו אבותיהן שותפין גמורים בכל מה שהחזירו בניהן להן ולפיכך כשהן מורישין אותן יורשין בשוה, ודוחק. ר"ן. ג. והא דקשה לו לרש"י ז"ל לפרש כיון דאין מחזירים אלא אצל אביהם, למה חולקים בשוה, כל אחד יחזיר כל נכסיו לבנו ולא לבן אחיו, ה"נ קשיא לפירושו למה יש להם להחזיר אצל אבי אביהם במקום אביהם והלא אביהם קודם לאבי אביהם לירש, אלא על כרחך גזירת הכתוב היא, ה"נ לפירוש רשב"ם ז"ל איכא למימר דגזירת הכתוב היא שהאבות יזכו למחצה זה שיש לו בן אחד כמו אותו שיש לו בנים הרבה, אע"פ שאין הדין כן אלא לקיים שני מקראות הללו. שיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש. ד. ואינן מחזירין לאביהן שיחלוק עם אחי אביו אע"פ שהם מיוצאי מצרים אלא אחין דוקא חולקין בשוה מה שמחזירין בניהם אצלם, דהכי משמע קרא לשמות מטות אבותם נטלו הבנים והאבות. רבינו יונה.

רבינו גרשום

לשמות מטות אבותם ינחלו. כלומר על שם אותן שיצאו ממצרים מחלקין ארץ ישראל וכיצד שאם הוציא אחד ממצרים י' בנים ומתו ה' במדבר בלא בן ונשתיירו ה' אותן ה' שנשתיירו יטלו י"א חלקים אחד בשביל אביהם וה' חלקים בשביל אחיהן שמתו וה' חלקים בשביל עצמן ואם יצא [עם] ה' ושוב נולדו לו ה' במדבר ונכנסו י' לארץ לא יטלו אלא ששה חלקים חלק חמשה בנים וחלק אביהן שיצאו ממצרים: אלא מה אני מקיים. הא דכתיב בפרשת פנחס לאחר שנמנו מבן עשרים שנה לאלה תחלק הארץ וגו'. דמשמע דלהני דלא יצאו ממצרים נתחלקה הארץ דהוו מבן כ' שנה ומעלה. הא אתא לאשמועינן לאלה כאלה. כשם שאלו שנמנו הן בני כ' שנה ומעלה כך הללו שיורשין שנוטלין בשביל יוצאי מצרים צריכין שיהו מבן כ' שנה: להוציא את הטפלים. קטנים שנכנסו לארץ שאין חולקים להם ולעולם ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ ואי איתנייהו שקלי בשביל עצמן ואי אמרת היכי אמרת דאיתנייהו הא כתיב במדבר הזה יתמו יפלו פגריכם הא אמר לקמן דלא נגזרה גזירה לא על פחות מבן כ' ולא על יותר מבן ס' ואי דליתנייהו שקלי במקומן הנך דבן עשרים שנה ומעלה. ור' יונתן אמר לבאי הארץ. ממש לאותן שנכנסו לארץ נתחלקה הארץ דשקלי בשביל עצמן ולא שקלי בשביל אביהם או אחיהן שיצאו ממצרים שמתו שנאמר לאלה תחלק הארץ אלה דייק בשביל עצמו: אלא מה אני מקיים לשמות מטות אבותם. דמשמע דבשביל אבות שיצאו ממצרים נוחלין: אלא משונה נחלה זו. כדדרש במשל לשני כהנים אחין שעדיין לא חלקו בנכסי אביהן לאחד היה לו בן אחד ולאחד היה לו ב' בנים ומתו הללו שני אחין בגורן קודם שחלקו זה שהיה לו בן אחד נטל אותו בן חלק אחד מתרומה וזה שהיו לו שני בנים נטלו ב' חלקים ומחזירין אצל אביהן ברשות אביהן הואיל והחזירום ברשות אביהם קנאם אביהם ביחד בשוה אע"פ שמתו דומה כמו שיורשים מאביהם וחוזרין ומורישין אותם להם וחולקין אותן בשוה ומי שיש לו בן אחד נוטל אותו בן חלק ומחצה ואותן שני בנים נוטלין חלק ומחצה ואף כאן אילו היו ב' אחין שיצאו ממצרים ולא חלקו עדיין נכסי אביהם והיה לאחד ד' בנים ולאחד י' בנים ובאו הבנים לארץ ונתנו להם בשביל עצמן י"ד חלקים ועכשיו כל אותן י"ד חלקים חוזרין אצל אביהן שמתו וחוזרין הבנים ויורשין אותו מאביהן מי שהיו לו ד' בנים נוטלין ז' חלקים ואידך י' בנים נוטלין ז' חלקים והיינו לשמות מטות אבותם דאף

על גב דשקלו כל אחד ואחד מבאי הארץ חלקו בשביל עצמו חוזרין וחולקים כמו שירשו מאבותם: ר' שמעון בן אלעזר אומר. בין ליוצאי מצרים בין לבאי הארץ נתחלקה הארץ